

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

کمیسیون ملی
یونسکو- ایران

Iranian National
Commission for
UNESCO

آشنایی با ظرفیت‌ها و امکانات

«مراکز منطقه‌ای و بین‌المللی و موسسات تحت پوشش یونسکو»

به مناسبت نخستین نشست مراکز منطقه‌ای
و بین‌المللی و موسسات تحت پوشش

گروه علوم کمیسیون ملی یونسکو در ایران
آبان ۱۳۹۷

آشنایی با ظرفیت‌ها و امکانات

"مراکز منطقه‌ای و بین‌المللی و موسسات تحت پوشش یونسکو"

۱- مقدمه

مراکز و موسسات تحت پوشش یونسکو از طریق موافقتنامه میان یونسکو و کشور میزبان آنها تأسیس می‌شوند. مراکز تحت پوشش یونسکو از طریق آموزش و ظرفیت‌سازی، تبادل اطلاعات، تحقیقات کاربردی و نظری پاسخگویی یکی از نیازهای اساسی کشور در برای ترویج و ارتقای دانش و فناوری است. کمیسیون ملی یونسکو می‌تواند با استفاده از ظرفیت‌های منطقه‌ای و بین‌المللی این مراکز و موسسات به ایجاد بسترهای لازم برای توسعهٔ دانایی-محور و تحرک در عرصهٔ علم و فرهنگ اسلامی و انقلابی با همراهی نخبگان کمک نماید. این مراکز و موسسات شبکه بزرگی را تشکیل می‌دهند که در زمینه‌های مختلف فعالیت می‌کنند.

۲- فرآیند تأسیس

با رشد فزاینده مراکز و سازمان‌های تحت پوشش یونسکو (مراکز گروه دوم) در سال ۱۹۷۸، و عدم وجود آیین‌نامه مشخص برای همکاری آن‌ها، مجمع عمومی خواستار تهیه یک آیین‌نامه و دستورالعمل برای تأسیس و به‌راه‌اندازی آنها شد. در سال ۱۹۸۰ مجمع عمومی یونسکو اولین آیین‌نامه و دستورالعمل را منتشر کرد و در سال ۲۰۱۳ و با انجام بازنگری مجدد سند "بازنگری راهبردهای جامع و یکپارچه" را در خصوص این مراکز، تدوین نمود در خصوص روند تأسیس مراکز گروه دوم باید اشاره کرد که همواره بعد از تهیه پیشنهاد (طبق دستورالعمل موجود در یونسکو) و هماهنگی با کمیسیون ملی یونسکو در کشور، اسناد و مدارک لازم از سوی آنها به یونسکو، ارسال می‌شود.

پس از موافقت مدیر کل یونسکو، ماموریت انجام مطالعات امکان‌سنجی به هزینه کشور پیشنهاددهنده، توسط کارشناسان یونسکو انجام و گزارش آن از سوی بخش مربوطه جهت تصویب به شورای اجرایی و سپس به کنفرانس عمومی ارسال می‌شود. لازم به توضیح است که یونسکو در برنامه معمول کاری خود ارزیابی مراکز نوع دوم را همواره در دستور کار دارد و گزارش سالانه این مراکز نیز از طریق کمیسیون‌های ملی کشورها به بخش مربوطه ارسال می‌گردد. عملکرد این مراکز توسط ارزیابان یونسکو هر ۶ سال مورد بررسی قرار گرفته و چنانچه از کیفیت و کمیت لازم برخوردار باشد موافقتنامه آنها با سازمان یونسکو برای یک دوره ۶ ساله دیگر تمدید خواهد شد.

۳- ساختار اجرایی و محورهای فعالیت

این مراکز از منظر شورای سیاست‌گذاری همواره دارای یک شورای حکام هستند. شورای حکام در واقع بالاترین رکن سیاست‌گذاری فعالیت‌های مراکز و موسسات تحت پوشش یونسکو می‌باشد و تعریف اعضای آن در اساسنامه این مراکز قید می‌شود. مطابق با آخرین دستورالعمل مربوط به تأسیس مراکز گروه دوم، این مراکز موظف هستند به صورت سالانه اجلاس شورای حکام خود را برگزار نمایند.

فعالیت این مراکز به طور عمده در سه محور زیر تقسیم‌بندی می‌شود:

محور اول- آموزش و ظرفیت‌سازی و اطلاع‌رسانی

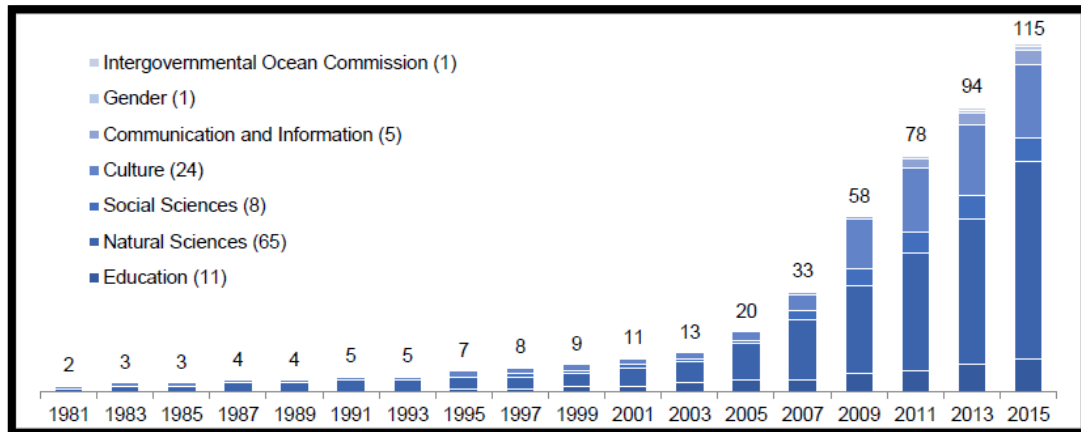
محور دوم- تعاملات منطقه‌ای و بین‌المللی و مشارکت در برنامه‌های مرتبط

محور سوم- فعالیت‌های پژوهشی و تحقیقاتی

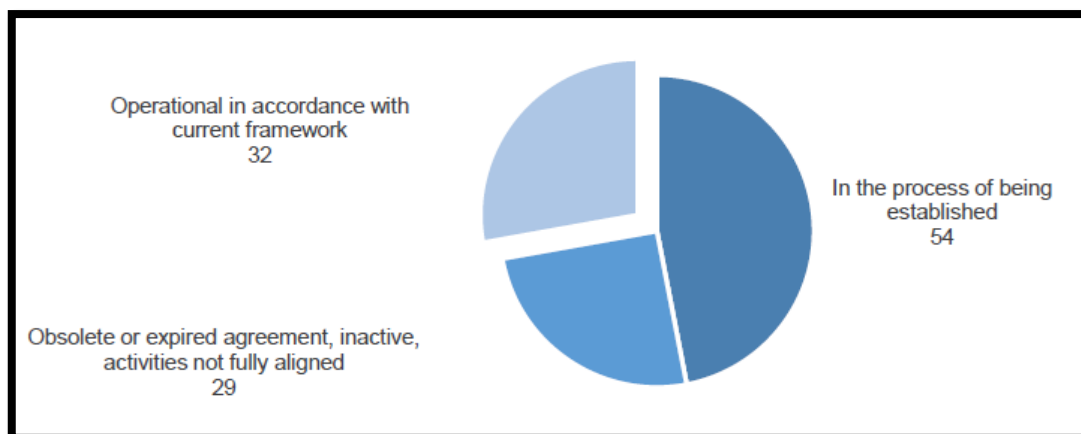
شایان ذکر است از سال ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۵ روند تشکیل این مراکز روندی رو به رشد بوده به گونه‌ای که تا پایان سال ۲۰۱۷ یونسکو با تشکیل ۱۱۵ مرکز تحت پوشش یونسکو موافقت کرده که از این تعداد ۶۱ مرکز تشکیل شده و ۳۲ مرکز از این تعداد

به مناسبت نخستین نشست مراکز منطقه‌ای و بین‌المللی و موسسات تحت پوشش یونسکو

فعالانه به امور مربوطه می‌پردازند. ۶۵ مرکز در حوزه علوم طبیعی، ۱۱ مرکز در حوزه آموزش، ۲۴ مرکز در حوزه فرهنگ، ۵ مرکز در حوزه ارتباطات و اطلاعات، یک مرکز در حوزه جنسیت و یک مرکز در حوزه کمیسیون بین‌الدول اقیانوس‌شناسی در حال فعالیت هستند.

شکل ۱ رشد مراکز تحت پوشش یونسکو

شکل ۲ وضعیت فعالیت مراکز

۴- وضعیت مراکز و موسسات تحت پوشش یونسکو در ایران

ایران با میزبانی هفت مرکز و یک موسسه منطقه‌ای و بین‌المللی تحت پوشش یونسکو به شرح زیر، سهم عمده‌ای در توسعه فعالیت‌های یونسکو در زمینه‌های مختلف، بر عهده دارد:

- مرکز منطقه‌ای مدیریت آب شهری-تهران (حوزه علوم طبیعی)
- مرکز بین‌المللی قنات و سازه‌های تاریخی آبی-یزد (حوزه علوم طبیعی)
- مرکز مطالعات منطقه‌ای پاسداری از میراث فرهنگی ناملموس در آسیای غربی و مرکزی-تهران (حوزه فرهنگ)
- مرکز منطقه‌ای توسعه پارک‌های علم و فناوری و مراکز رشد-اصفهان (حوزه علوم طبیعی)
- مرکز منطقه‌ای آموزشی و پژوهشی اقیانوس‌شناسی غرب آسیا-تهران (کمیسیون بین‌الدول اقیانوس‌شناسی)
- موسسه منطقه‌ای آموزشی عالی آب دانشگاه تهران (حوزه آموزش)
- مرکز بین‌المللی مدیریت جامع آبخیزداری و منابع زیستی مناطق خشک و نیمه خشک-تهران (در شرف تاسیس) (حوزه علوم طبیعی)

به مناسبت نخستین نشست مراکز منطقه‌ای و بین‌المللی و موسسات تحت پوشش یونسکو

- مرکز بین‌المللی مطالعات علوم پایه پزشکی و سلامت انسانی- مشهد (در حال تنظیم تفاهم‌نامه) (حوزه علوم طبیعی)
در جدول ذیل مشخصات کلی هریک از این مراکز آمده است.

ردیف	نام و مشخصات موسسات و مراکز تحت پوشش یونسکو
۱	<p>نام مرکز: مرکز منطقه‌ای مدیریت آب شهری Regional Centre on Urban Water Management</p> <p>دستگاه اجرایی یا وزارتخانه میزبان/متولی: وزارت نیرو جمهوری اسلامی ایران</p> <p>سال تاسیس: ۲۰۰۲</p> <p>اعضای شورای حکام: وزرای آب یا مرتبط به آب کشورهای ایران، افغانستان، ارمنستان، بحرین، بنگلادش، مصر، آلمان، هند، کویت، لبنان، عمان، پاکستان، سوریه، تاجیکستان و یمن و همچنین نماینده مدیر کل یونسکو و چندین سازمان بین‌المللی</p> <p>رئیس شورای حکام: وزیر نیرو جمهوری اسلامی ایران- آقای دکتر اردکانیان</p> <p>مدیر مرکز: آقای دکتر چاوشیان</p>
۲	<p>نام مرکز: مرکز بین‌المللی قنات و سازه‌های تاریخی آبی International Centre on Qanats and Historic Hydraulic Structures</p> <p>دستگاه اجرایی یا وزارتخانه میزبان/متولی: وزارت نیرو جمهوری اسلامی ایران</p> <p>سال تاسیس: ۲۰۰۵</p> <p>اعضای شورای حکام: کشورهای ایران، چین، عراق، آذربایجان، الجزایر، مراکش و هند</p> <p>رئیس شورای حکام: وزیر نیرو جمهوری اسلامی ایران- آقای دکتر اردکانیان</p> <p>مدیر مرکز: آقای دکتر غفوری</p>
۳	<p>نام مرکز: مرکز منطقه‌ای توسعه پارک‌های علم و فناوری و مراکز رشد در شهرک علمی، تحقیقاتی اصفهان Regional Centre for Science Park and Technology Incubator Development</p> <p>دستگاه اجرایی یا وزارتخانه میزبان/متولی: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری جمهوری اسلامی ایران</p> <p>سال تاسیس: ۲۰۱۰</p> <p>اعضای شورای حکام: کشورهای ایران، چین، مالزی و کره</p> <p>رئیس شورای حکام: معاون پژوهش وزیر علوم، تحقیقات و فناوری جمهوری اسلامی ایران- آقای دکتر برومند</p> <p>مدیر مرکز: آقای دکتر امیدی</p>
۴	<p>نام مرکز: مرکز مطالعات منطقه‌ای پاسداری از میراث فرهنگی ناملموس در آسیای غربی و مرکزی Regional Centre for Studies on the Safeguarding of Intangible Cultural Heritage</p> <p>دستگاه اجرایی یا وزارتخانه میزبان/متولی: سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری جمهوری اسلامی ایران</p> <p>سال تاسیس: ۲۰۱۰</p> <p>اعضای شورای حکام: کشورهای ایران، ارمنستان، افغانستان، پاکستان، تاجیکستان، ترکیه، عراق، فلسطین، قرقیزستان، قزاقستان و لبنان</p> <p>رئیس شورای حکام: معاون سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری جمهوری اسلامی ایران- آقای دکتر محمدحسن طالبیان</p> <p>مدیر مرکز: آقای دکتر سجودی</p>
۵	<p>نام مرکز: مرکز منطقه‌ای آموزش و پژوهش در حوزه اقیانوس‌شناسی در غرب آسیا Regional Education and Research Centre on Oceanography for West Asia</p> <p>دستگاه اجرایی یا وزارتخانه میزبان/متولی: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری جمهوری اسلامی ایران</p> <p>سال تاسیس: ۲۰۱۵</p> <p>اعضای شورای حکام: کشورهای ایران، پاکستان، عراق، عمان، ترکیه، هند، قطر، لبنان، مصر، امارات متحده عربی، یمن، بحرین، عربستان سعودی، سوریه، فلسطین و اردن</p> <p>رئیس شورای حکام: وزیر علوم، تحقیقات و فناوری جمهوری اسلامی ایران- آقای دکتر غلامی</p> <p>مدیر مرکز: آقای دکتر ابطحی</p>

ردیف	نام و مشخصات موسسات و مراکز گروه دوم تحت پوشش یونسکو
۶	<p>نام موسسه: موسسه آموزش عالی منطقه ای آب</p> <p>Regional Institute of Water Education for West and Central Asia</p> <p>دستگاه اجرایی یا وزارتخانه میزبان/متولی: دانشگاه تهران</p> <p>سال تاسیس: ۲۰۱۵</p> <p>اعضای شورای حکام: وزیر نیرو(رئیس)، رئیس دانشگاه تهران(نائب رئیس اول)، رئیس موسسه (دبیر)، مدیر دفتر منطقه ای یونسکو در تهران(نائب رئیس دوم)، دبیرکل کمیسیون ملی یونسکو(عضو)، ۳-۵ نفر اشخاص حقیقی و حقوقی مورد توافق وزیر نیرو و رئیس دانشگاه تهران از ایران و سایر کشورها(عضو)</p> <p>رئیس شورای حکام: وزیر نیرو جمهوری اسلامی ایران- آقای دکتر اردکانیان</p> <p>مدیر مرکز: آقای دکتر بنی هاشمی</p>
۷	<p>نام مرکز: مرکز بین المللی مدیریت جامع آبخیزداری و منابع زیستی برای مناطق خشک و نیمه خشک</p> <p>International center on Management of Watershed & Bio-resources in Arid lands</p> <p>دستگاه اجرایی یا وزارتخانه میزبان/متولی: وزارت جهاد کشاورزی جمهوری اسلامی ایران</p> <p>سال تاسیس: در شرف تاسیس</p>
۸	<p>نام مرکز: مرکز بین المللی مطالعات علوم پایه پزشکی و سلامت انسانی</p> <p>International Centre on Health Related Basic Sciences and Human Nutrition</p> <p>دستگاه اجرایی یا وزارتخانه میزبان/متولی: وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی جمهوری اسلامی ایران</p> <p>سال تاسیس: در شرف تاسیس</p>

۵- جمع‌بندی و پیشنهادات

در پایان ذکر این نکته ضروری است که در سی و هفتمین جلسه مجمع عمومی سازمان ملل مورخ ۵ نوامبر ۲۰۱۳ که در خصوص این مراکز برگزار شده است کلیه دستورالعمل‌های مربوط به ایجاد این مراکز ذکر شده و در مورد ارزیابی آنها در سند ارزیابی مراکز گروه دوم تحت عنوان

"Audit of the UNESCO's Management Framework for Category 2 Institutes/Centers"

که در آوریل ۲۰۱۷ منتشر شده است موارد ذیل به تصویب رسیده:

الف) حذف مراکز غیرفعال یا مراکز فاقد ارزیابی در زمان قانونی

در این خصوص باید در نظر داشت موافقتنامه مرکز مطالعات منطقه‌ای پاسداری از میراث فرهنگی ناملموس در آسیای غربی و مرکزی به پایان رسیده است و می‌بایست هرچه سریعتر در خصوص ارزیابی آن اقدام شود. همچنین از زمان ارائه و تصویب پیشنهاد تاسیس مرکز بین المللی مدیریت جامع آبخیزداری و منابع زیستی برای مناطق خشک و نیمه خشک تاکنون ۳ سال گذشته اما متأسفانه هنوز موافقتنامه تاسیس این مرکز به امضا نرسیده است.

ب) برگزاری سالانه اجلاس شورای حکام مراکز

در این راستا باید در نظر داشت که شورای حکام مرکز منطقه‌ای مدیریت آب شهری متشکل از ۱۶ کشور عضو در سطح وزار است که برگزاری سالانه چنین جلسه‌ای نیازمند صرف وقت و هزینه بسیار بالایی است.

ج) ارزیابی مراکز گروه دوم

معمولاً هزینه این ارزیابی مبلغی حدود ۴۶ هزار دلار است که برای کشورهای در حال توسعه مبلغ بسیار بالایی است که مشکلات انتقال ارز و سایر موارد بانکی نیز از مشکلات مراکز ایران می‌باشد. همچنین پروسه ارزیابی بسیار زمانبر است و حدود ۳ سال به طول می‌انجامد که بر روند فعالیت‌های این مراکز تاثیر منفی می‌گذارد.